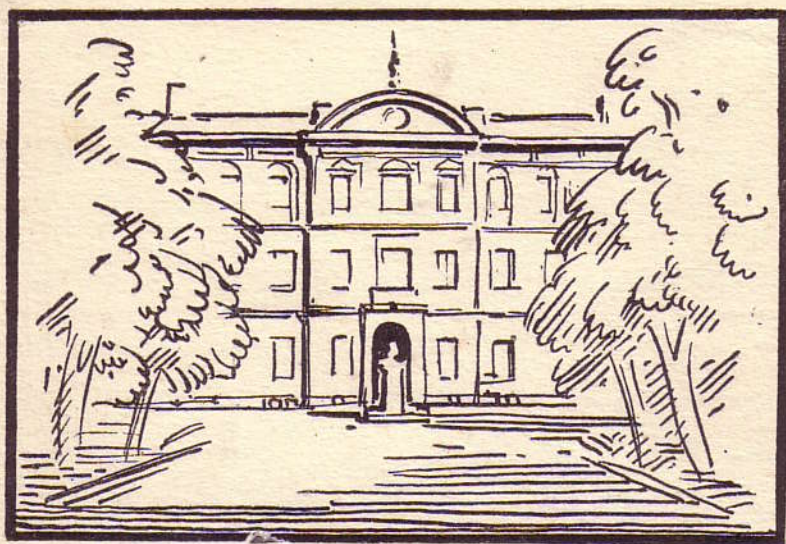

Gamla Falkamrater

April

1924

Rektor C. J. Dahlbäck.

Professor Arv. Johanssons tal vid avtäckningen av rektor C. J. Dahlbäcks minnesvård.

Det tal, som av Föreningen Gamla Falukamraters ordförande, professor Arv. Johansson hölls vid avtäckningen av rektor C. J. Dahlbäcks minnesvård återges här in extenso:

Inom Föreningen Gamla Falukamrater framfördes ej långt efter dess bildande för tre år sedan den tanken, att föreningen borde vidtaga åtgärder för att å rektor Dahlbäcks grav resa en minnesvård. Förslaget mottogs med sympati från de olika generationer, vilka tillhört Falu högre allm. läroverk under rektor Dahlbäcks långa rektorstid, och föreningen beslöt att för ändamålet igångsätta en insamling. Densamma rönt livligt gillande och mottagande även utom föreningen och gav till resultat, att tanken kunde fullföljas. Då vi nu stå inför avslutandet av detta arbete, ber jag att å föreningens vägnar få framföra ett varmt tack till alla dem, vilka med sina bidrag velat på detta sätt hedra vår framlidne rektors minne.

Hos alla här samlade, skiftande åldrar av elever i Falu läroverk gå helt naturligt vid detta tillfälle tankarna tillbaka till de ungdomsår, då vi på läroverkets bänkar under strävsamt arbete inhämtade de kunskaper, på vilka vi skulle bygga vidare i livet. Soliga och mulna dagar växlade visserligen med varandra, kärleken till och intresset för skolarbetet kunde grumlås av små förtretligheter och motgångar, men ju längre in i minnenas värld

dessas år ligga, desto ljusare och mera ogrumlade stå de för oss, gamla Falukamrater. I dessa minnen bilda våra lärare givetvis en kärna. Vi bänkades inför män, vilkas närmaste uppgift visserligen var att bibringa oss bokliga kunskaper, men vilka också voro satta till ungdomens fostrare och ledare vid sidan av hemmet. Bland de många högt bildade i sitt kall dugliga och nitiska män, omkring vilka generationer av ynglingar sålunda samlats vid Falu läroverk intager rektor Carl Jonas Dahlbäck en särskilt bemärkt plats. Från sin vid Uppsala universitet påbörjade akademiska lärarbana som docent i filosofi 1858 blev han år 1860 lektor i latin och filosofi i Umeå och fyra år senare — vid 35 års ålder — lektor i modersmålet och filosofi samt t. f. rektor vid Falu elementarläroverk. I denna egenskap kvarstod han till år 1899, då han tog avsked från sitt trettiofemåriga lärar- och rektorskap.

Om vetenskapen helt visst gjorde en förlust, då Dahlbäck lämnade universitetet, blev det skolan förunnat att i rikt mått tillgodogöra sig såväl hans kunskaper som hans ledareegenskaper. Vi, gamla lärjungar, äro givetvis i vårt bedömande av hans livsverk vid Falu läroverk begränsade till vad som kom oss till del. Ingen skolyngling kunde väl, när han första gången stod inför sin rektor, undgå att röna ett starkt intryck av den lille, kraftigt byggde mannen med de breda skuldrorna, den lugna blicken och de väl avmätta rörelserna, ett intryck som på skolynglingen tog sig ett naturligt uttryck i en aldrig bristande respekt. Man skulle väntat att en sådan, till det yttre en kraftman, skulle från katedern utveckla en för dylika naturer ofta karaktäristisk undervisning. Så var dock icke fallet. Hans undervisning bar i stället på mera veka drag och uttryck. Det logiska tänkandet kläddes i en jämn ström av mjukt framförda ord, och den ibland drömande blicken tycktes giva uttryck för en inre harmoni, vunnen som frukt av en djup i antiken rotfäst bildning, av självtukt och tänkande. Hans huvudämne, modersmålet, hade i honom en vaken och skarp väktare. I skriftlig form fick det aldrig sänka sig till vardagsspråkets nivå, framställningen måste vara saklig i väl övervägda, ej vittsvävande eller ytliga ordalag och bevisföringen strängt logisk. Endast den bästa litteraturen så till språkets form som innehåll sattes i ungdomens händer. Det må blott erinras om sådan litteratur i bunden och obunden form som Runebergs Fänrik Ståls sägner och andra arbeten, valda stycken ur Tegnér's, Geijers m. fl. skrifter, allt litterära alster, vilkas innehåll avsåg att verka förädlande på det unga sinnet och i vilka språkets form framträdde som en förebild.

Kraften hos Dahlbäck både såsom enskild lärare och som rektor var städse redo att gripa in i såväl enskildheter som i större spörsmål, när den hos honom starkt utpräglade plikt känslan som ungdomens fostrare och den om läroverkets anseende ansvarige

det krävde. Olämpligt uppförande i mera svårartade former behandlades på ett sätt, som vår tid icke förstår, och lärjungarnas uppträdande utom skolan övervakades noga. Mången yngling kunde nog av oförstånd reagera mot dessa ingrepp för upprätthållande av ordning och disciplin, men det torde väl knappast finnas någon ens bland dessa, som icke vid en mognare ålder måst giva det erkännandet åt rektor Dahlbäcks minne, att han i detta hänseende med klokhet endast fullgjorde vad han ansåg höra till sin plikt och hans aldrig sviktande omtanke om ungdomen och det läroverk, vars ansvarige styresman han var.

Det tidsskede, under vilket Dahlbäcks livsgärning som rektor och lärare inföll, karaktäriserades icke av några större förändringar i elementarläroverkens studieplaner. Undervisningen fortgick efter bestämda linjer, lärare och lärjungar oroades ej i sitt arbete av täta ändringar och omläggningar. Hur ha icke förhållandena ändrats sedan dessa tider? Den snabba utvecklingen och omgestaltningen av samhället samt vetenskapens och teknikkens utveckling ha ställt våra undervisningsfrågor mera i förgrunden än någonsin tillförne. Ungdomens bokliga utbildning har gjorts till ett komplicerat problem. Det är icke platsen att här ingå på dessa frågor; det må blott inför minnet av en bortgången, framstående skolman få här uttryckas den förhoppningen, att våra undervisningsfrågor måtte få sin lösning efter enklare linjer än som nu kan skönjas, att frihet till kunskap må alltså vara obeskuren och att vår ungdoms fysiska utveckling icke förödes genom ett för tyngande skolarbete, utan att de unga med friska krafter och väl avvägda kunskaper kunna träda ut i livet för att där göra sin insats till bättnad för dem själva, för ett sunt samhällsliv och en sund kulturs bestånd.

Och må vi önska vår ungdom och vårt land sådana ungdomens ledare och fostrare som den, vilkens minne vi fira, män och kvinnor, vilka icke enbart finna sin uppgift vara att bibringa bokliga kunskaper, utan också i samarbete med hemmet vårda och utveckla alla de goda anlag, som spira hos en sund ungdom och att vid sidan av den individuella utvecklingen väcka till liv samhörighetskänslan såväl mellan de unga själva som med skolan och samhället.

För vad rektor Dahlbäck i detta hänseende uträttat under sin långa arbetsdag vid Falu högre allm. läroverk bringas honom härmed ett tack från hans många gamla lärjungar.

Och som ett bevis på vår tacksamhet ha vi velat för eftervärlden genom denna vård erinra om hans av oss högt skattade livsgärning som den tänkande, fostrande och ungdomen tillgivne skolmannen.

Prof. Arv. Johansson.

VÅRSTÄMMAN 1923 I GAMLA SKOLSTADEN.

Säkerligen kommer det att visa sig hava varit ett med hänsyn till Föreningens fortbestånd och utvecklig lyckosamt grepp att förlägga årets vårstämma till Falun. Därigenom knöts vår förut huvudsakligast i Stockholm verkande sammanslutning fastare samman med den gamla skolstaden och med där eller i dess närhet boende »gamla Falukamrater», på samma gång, som Föreningen trädde i personlig kontakt med läroverkets nuvarande styresman. Skolans alumner fingo, även de, en påtaglig kännedom om den skolförening, som avser att omsluta alla från Falu läroverk avgångna elever, vare sig dessa nått fram till studentexamen eller tidigare lämnat skolan för praktiskt arbete eller andra studier. Det torde hädanefter bliva en helt naturlig sak, att avgående lärjungar omedelbarligen anmäla sitt inträde i Föreningen Gamla Falukamrater.

Behovet av en kamratförening sådan som denna, icke minst för pietetsfull vård av gamla skolminnen och hedersbevisning åt bortgångna märkesmän, framträdde oförtydligt, då Föreningen i samband med denna vårstämma blev i tillfälle att såsom sin första mera betydelsefulla åtgärd i sådant syfte avtäckta en genom insamling såväl inom som utom Föreningen anskaffad minnesvård över framlidne rektorn vid Falu läroverk C. J. Dahlbäck.

Avtäckningen av C. J. Dahlbäcks minnessten.

Söndagen den 3 juni kl. 3 em. samlades »Gamla Falukamrater», anhöriga till den framlidne rektorn samt ett antal inbjudna representanter för staden och dess skolväsen på läroverkets gård och avtågade därifrån i trupp med Dala gymnasistförenings standar i täten till Kopparbergs nya kyrkogård, där avtäckningen skulle äga rum, och där ett betydande antal stadsbor samlats för att åse högtidligheten.

Då taget anlände till kyrkogården spelade Dalaregementets musikkår, varefter en manskör sjöng »Jag vet ett land» och »Stå stark, Du ljusets riddarvakt». Sedan sången tystnat, framträdde Föreningens ordförande prof. Johansson och höll det tal, som i sin helhet återgives på annat ställe i detta häfte.

Efter talet föll täckelset för den vackra minnesvärden, och med blottade huvuden brakte de forna lärjungarna den avhållne rektorn sin vördnad.

Den högtidliga akten avslöts med att kören sjöng »Sov i ro», i vilken sång solopartiet utfördes av bokhandl. J. Hasselgren, Ludvika.

För den stämningsfulla insats, som vid avtäckningshögtidligheten lämnades av Kungl. Dalregementets musikkår under dess ledare, musikdirektör Joel Olsson, samt av sångkören och dess solist stannar Föreningen i största tacksamhetsskuld. Sin tacksamhet till arkitekten Olof Hult, som utfört ritningarna till värden, framförde föreningen uti ett senare på aftonen avsänt telegram.

Till stadsarkitekt K. Boman, vilken ombesörjt de arbeten, som måst utföras på kyrkogården, hade ordföranden tillfälle att under den följande festmiddagen rikta några tacksamhetens ord.

Vårstämman.

Om vad som vid stämman, vilken omedelbart föregick festmiddagen samma afton, förekom blir måhända tillfälle redogöra i något följande häfte under en fortsatt historik över föreningsverksamheten.

Festligheten på Kullen.

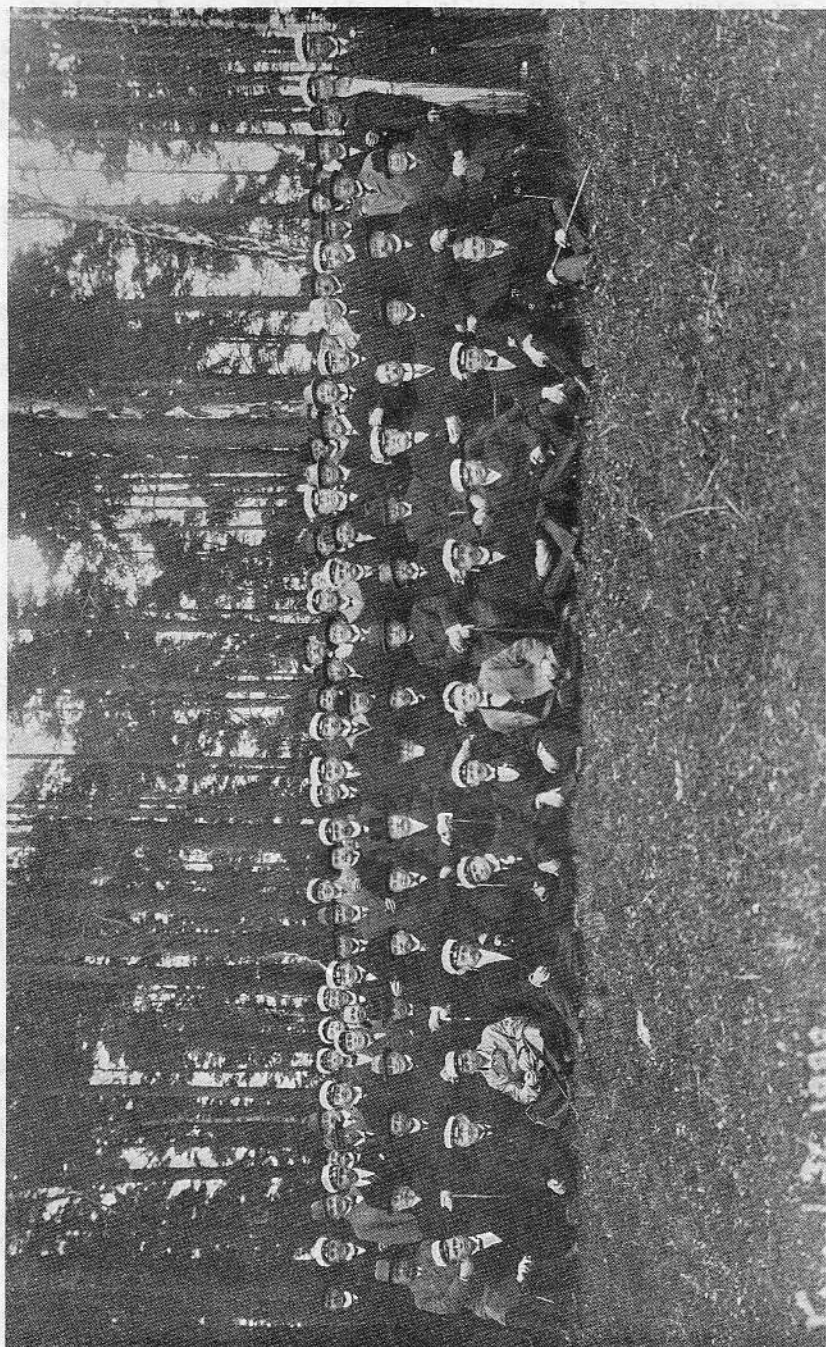
Såsom festlokal hade valts det vackra och för alla Falukamrater av minnenas strålgans omgjutna utvårdshuset Kullen. Efter den snart undanstökade vårstämman samlades man vid det festligt smyckade middagsbordet, där snart den rätta kamratliga stämningen blev rådande och allvarliga tal omväxlade med skämtsamma.

Prof. Johansson bringade först ett tack till alla dem, som medverkat till det lyckliga förverkligandet av tanken att kunna samlas i den gamla skolstaden. Vi infria nu, sade talaren, det löfte, som inneslöts uti syftet med Föreningens bildande, nämligen att skapa ett föreningsband mellan f. d. lärjungar från Falu skola samt stärka sambandet med hembygden. Till stadsarkitekt K. Boman samt till sångarna och Dalregementets musikkår uttalades Föreningens tack.

Hovrättsrådet S. Ström, Stockholm, talade om skolan och skolminnena såsom föreningsbandet och utbrakte en skål för alla vackra skolminnen, däri inneslutande ett tack till Falu skola och dess lärare.

Rector Sefve framförde läroverkets tack till Föreningen och framhöll i sitt av humoristiska vändningar späckade, men av en varm och allvarlig underström burna tal, att lärarna nog mycket snart komma till insikt om, att de knappast äro synnerligen älskade av sina alumner, från vilkas sida de äro utsatta för oavlättlig skarp observation och omild kritik, men att han nu vore glad kunna konstatera, att de lärjungar, som lämnat skolan, med tiden alltmera lära sig uppskatta vad deras forna lärare i all sin mänskliga skröplighet förmått skänka dem av undervisning och fostran.

Hovrättsnotarien Hj. Grönblad talade å de i Falun boende kamraternas vägnar och uttalade dessas glädje över att se sina i förskingringen levande »Gamla Falukamrater samlade i hemstaden.

Flera hälsningstelegram anlände och upplästes under skålar för frånvarande vänner. Ett telegram från advokat Sigurd Dahlbäck gav uttryck för varm tacksamhet i anledning av hedersbevisningen åt faderns minne.

Föreningen avsände hälsningstelegram till världens skapare, arkitekt Hult, samt till hedersledamöterna lektorena E. Sundberg, E. Billengren, E. Staaff och adjunkten d:r G. Meyer.

Vid kaffet fortsattes talens långa rad, under det personliga bekantskaper knötos eller upplivades. Särskilt röntes den äldrige f. postmästaren Gustaf Arborelius, Orsa, livligt bifall för sina historier från skoltiden. En av dessa återfinnes på annat ställe i detta häfte.

Under aftonens lopp företogs en insamling i syfte att öka rektor Dahlbäcks stipendiefond vid läroverket, vilken insamling gav den icke obetydliga summan av Kr. 430: —.

Studentjubiléer.

Invigningshögtidligheten utgjorde detta år en extra dragningskraft för samling till vårstämman i Falun. Likväl torde det icke få anses omöjligt att ernå stor tillslutning till en liknande även under något följande år, då eventuellt ingen anledning till offentlig festlighet föreligger. Ärligen samlas nämligen jubilerande studentårgångar, vilka redan de föra till den gamla skolstaden ett icke ringa antal gamla Falukamrater. Det gäller således blott att förmå dessa årgångar till val av en sinsemellan gemensam och med vårstämman sammanfallande festdag.

Nu sist firades i samband med årsstämman år 1923 följande studentjubiler:

30-årsminnet, av förste stadsläkaren W. Söderbaum, Norrköping, förste ingenjören vid Stockholms gasverk K. E. Morén, Stockholm, bankdirektören Ax. Wallenström, Arvika, och tandläkaren C. Th. Oliwenbaum, Stockholm;

25-årsminnet, av friherrinnan Jane Hermelin, f. von Koch, Ulvåsa, doctor ing. Richert von Koch, Berlin, kaptenerna B. Winbladh, Falun, F. Winbladh, Stockholm, Carl O. Lönnqvist, Stockholm, lasarettsläkaren Ol. Wiman, Karlskoga, bankdirektören Gust. Wallenström, Avesta, och häradshövdingen Emil Dahl, Malung;

20-årsminnet, av jägmästaren Sv. Boberg, Kloten, med. d:r G. Borner, Linköping, riksbanksrevisorn K. M. Erlandson, Stockholm, kyrkoherden W. Fritz, Idre, läroverksadjunkten A. Larsson, Borlänge, distriktslantmätaren E. W. Bengtsson, Orsa, postexpeditören C. R. Wide, Mora, kaptenen E. G. Frisell, Stockholm, direktören E. Boethius, Eslöv, postexpeditören Bertil Johansson, Gävle, ingenjören Ivar Hansson, Stockholm, och ingenjören R. Morling, Västerås;

10-årsminnet, av komministern G. Carlbäck, Torsång, korrespondenten Knut Kull, Stockholm, civilingenjören Folke Johansson, Stockholm. redaktionssekreteraren H. Jönsson, Falun, korrespondenten Paul Persson, Stockholm, bankkamreraren E. Lundberg, Orsa, och agronomen Rob. Torsell, Ultuna.

En episod från skollivet för mer än 50 år sedan.

Under det på vårstämmomiddagen följande samkvämet skildrade postmästare Arborelius under stor munterhet från åhörarnas sida några intryck från skoltiden i Falun. En av episoderna gavs i ungefär följande ordalag.*)

Under ett av de sista åren under min skoltid bildades Dala gymnasistförening, vilken, som bekant, var avsedd att stärka kamratandan inom gymnasistkåren. I föreningen invaldes så småningom rektor Dahlbäck och andra av skolans mera främstående lärare. Kort tid före vår studentexamen firades föreningens högtidsdag, varvid på inbjudan även föreningens hedersledamöter voro närvarande. Därvid höll jag i egenskap av föreningens ordförande ett tal vari jag till sist erinrade om att vi som då stodo i begrepp att lämna skolan utgjorde den yngsta årsringen, som deltagit i föreningens bildande. Vi kände oss därför, då vi nu stodo i begrepp att lämna skolan, som en far, som skall skicka ut sin son i världen för att gå okända öden till mötes. Vi kände oss dock övertygade om att våra efterföljare i föreningen skulle väl taga vara på föreningen och uppehålla dess traditioner. Efter talet anmärkte lektor Billengren att han väl kände igen mig i det patetiska tal jag hållit.

Efter en stund höll Billengren med sin sydsvenska brytning, som man på den tiden var mindre van vid här uppe i Dalarne än nu, på ett synnerligen deklamatoriskt sätt ett tal av följande lydelse:

»Mina herrar!

Det fanns i forntiden en gudinna som hette Iduna. Iduna hade äpplen av vilka gudarna fingo äta, och när de åto av Idunas äpplen blevo de yngre. Iduna är icke död, hon lever ännu, men nu få ej allenast gudar utan även människor äta av Idunas äpplen. Jag har i dag då jag varit här i Edert ungdomliga lag också ätit av Idunas äpplen, jag har känt mig yngre.»

Talet var utan tvivel mycket väl funnet. Det led endast av ett litet fel, talaren var nämligen endast 5—8 år äldre än vi årets abiturienter.

*) Referatet har välvilligt ställts till red:s förfogande av Redaktör Nils Lindgren, Falun, som hade turen att befinna sig bland de främsta i den kompakta hop kamrater, som skockades omkring den lågmälda berättaren.

FÖRENINGEN GAMLA FALUN KAMRATER.

Styrelseberättelse för år 1922,

avgiven till årsstämman den 10. mars 1923.

Högmod går före fall, säger ett gammalt ordspråk, och styrelsen vet därför vad som förestår densamma efter denna berättelses framläggande. Helst borde vi icke bringa i erinran den föregående årsberättelsens triumferande redogörelse för Föreningens utveckling under en vis och verksam styrelses ledning, och försäkras att denna kände sig oersättlig och därför kunde förklara: här är jag, och här stannar jag — ännu ett år åtminstone. Tillströmningen av nya medlemmar har betydligt sackat av, och även verksamheten i övrigt har varit av mindre omfattning än under föregående år. Den väsentligaste orsaken därtill torde vara att söka däri, att styrelsens förra året av revisorerna då lovprisade ordinarie sekreterare — lyckligtvis ej samtidigt kassör! — avvikit till Amerikat. Men i någon mån torde också kristiden, som alltmera nödgat medlemmarna att odelat ägna sig åt förvärvsarbetet, kunna användas som syndabock.

Kamratbandet har likväl icke brustit. Tvärtom torde samskänslan hava vunnit i styrka under detta år av fortsatt kamratskap inom en redan känd krets.

Under året hava hållits tre sammankomster, två på våren och en ej långt före jul. I samband med årsstämman den 24 mars höll författaren Carl Larsson i By ett föredrag över ämnet: Hur kom Dalarne att spela sin historiska roll? Stämman beslöt bl. a. att genom Föreningen en vård skulle resas å Rektor C. J. Dahlbäcks grav i Falun och att i Föreningens namn ett upprop skulle utsändas för insamlande av medel. Vid vårfesten den 20 maj godkändes styrelsens beslut att utgiva en publikation »Gamla Falukamrater», ett beslut som dock icke under året hunnit komma till utförande. Vid samma tillfälle beslöt Föreningen godkänna det med »Grek» märkta förslaget till gravvård över Rektor Dahlbäck.

Styrelsen har under året hållit tre sammanträden. Bland annat har därvid under behandling tagits frågor rörande samarbete med statsarkitekten i Falun och med gravvårdsarkitekten i och för minnesvårdens huggning, grundläggningen för densamma samt plantering å graven.

Föreningens inkomster och utgifter under 1922 samt tillgångar per 31 december 1922 framgå av nedanstående tablå:

Föreningens behållning från 1921 Kr. 1,579: 52

Influtna medlemsavgifter 1922:

5 st. à Kr. 50: —. 208 st. à Kr. 5: — » 1,290: —
Ränta å sparkasseräkning » 67: 85

Kr. 2,937: 37

Utgifter för porto, trycksaker, föredrag etc. » 674: 67

Behållning till 1923 Kr. 2,262: 70

C. J. Dahlbäcks gravvårdsfond

hade från år 1921 en behållning av Kr. 25: —

Under 1922 har influtit » 1,438: —

samt ränta å sparkasseräkning » 4: 24

Kr. 1,467: 24

Häriifrån avgå kostnader för trycksaker och del av
arkitektsarvode » 297: 70

Behållning till 1923 Kr. 1,169: 54

Av ovanstående behållningar Kr. 2,262: 70

och » 1,169: 54

tillsammans Kr. 3,432: 24

innestodo vid årsskiftet å sparkasseräkningar i

Uplands Enskilda Bank » 3,416: 91

varjämte fanns kontant i kassan » 15: 33

Kr. 3,432: 24

Styrelsen, som icke nu längre anser sig kunna bevilja Föreningen i övrigt fullständig ansvarsfrihet för arbetet inom densamma utan anser, att friska krafter från de djupa leden böra tillföras administrationen, önskar nu avgå, medan ännu ett ej alltför ofördelaktigt eftermäle kan bestås densamma. Utan avseende till ordförandens reservation på denna punkt föreslår den dock honom till omval. Med en ny uppsättning av styrelsemedlemmar bör ett kvarstannande på ordförandeplatsen blott kunna ytterligare öka hans redan förvärvade stora auktoritet inom Föreningen. Dessliques föreslås omval av den »ständige» sekreteraren, som vi må hoppas skall snart nog i dollarlandet hava förvärvat tillräckligt kapital för att våga återvända till hemlandet och till de gamla Falukamrater, som redan allt för länge fått undvara hans levande intresse och stora organisationsförmåga.

Stockholm i mars 1923.

STYRELSEN.

Revisionsberättelse för år 1922.

Undertecknade, som reviderat Föreningen Gamla Falukamraters räkenskaper och förvaltning för dess andra räkenskapsår 1922, får härmed till Föreningen avgiva följande

REVISIONSBEBÄTTELSE.

Debet:

Behållning från 1921	Kr. 1,579: 52
Influtna medlemsavgifter:	
5 st. à Kr. 50: —, 208 st. à Kr. 5: —	» 1,290: —
Sparkasseränta	» 67: 85
	<u>Kr. 2,937: 37</u>

Kredit:

Föredrag, trycksaker, porton etc.....	Kr. 674: 67
Behållning till 1923	» 2,262: 70
	<u>Kr. 2,937: 37</u>

C. J. Dahlbäcks gravvårdsfond.

Debet:

Behållning från 1921	Kr. 25: —
Influtet under 1922.....	» 1,438: —
Sparkasseränta	» 4: 24
	<u>Kr. 1,467: 24</u>

Kredit:

Trycksaker och del av arkitektarvode	Kr. 297: 70
Behållning till 1923	» 1,169: 54
	<u>Kr. 1,467: 24</u>

Av ovanstående behållning

föreningens medel	Kr. 2,262: 70
och gravvårdsfondens medel.....	» 1,169: 54
	<u>Kr. 3,432: 24</u>

Innestodo vid årsskiftet

å sparkasseräkning i Uplands Enskilda Bank	Kr. 3,416: 91
och kontant i kassan	» 15: 33
	<u>Kr. 3,432: 24</u>

Vi hava ingående siffergranskat Föreningens kassabok och sparkasseböcker och därvid funnit att Föreningens egna medel äro strängt skilda från gravvårdsfondens. Alla verifikationer, såväl som styrelsens protokoll, ha befunnits vara i god ordning; och då revisionen ej givit anledning till minsta anmärkning, och Föreningens angelägenheter synas hava handhåfts på ett förtjänstfullt sätt, få vi hemställa, att Föreningen tacksamt beviljar styrelsen ansvarsfrihet för 1922 års förvaltning.

Undertecknade, kunna ej underlåta att anmärka, att på Föreningens kassör, Bankdirektör Lennart Hansson, under det gångna året vilat ett drygt arbete, enär han en del av året även välvilligt skött sekreterareuppdraget. Som det är att hoppas, att det stora landet i väster ej helt uppslukat vår »ståndige» sekreterare, utan att han inom en ej så avlägsen tid återkommer och med samma brinnande intresse som förr fortsätter sitt uppdrag, uttala vi den önskan, att, på samma gång Föreningen till Direktör Hansson ville framföra sitt varma tack för ospart nit och stort intresse, Föreningen även ville anmoda honom kvarstå i den dubbla egenskapen av dess kassör och sekreterare, tills arbetet kan återgå i de gamla fårorna.

Stockholm den 6. mars 1923.

Hj. Ericsson.

A. Sigurd Litström.

EN SLAGSMÅLSHISTORIA FÖR SNART 30 ÅR SEDAN.

Vem av oss äldre kommer icke ihåg de våldsamma slagsmålen mellan läroverksungdomen och folkskolepojkarne med eller utan hjälptrupper från skilda yrken. Bland dessa voro »gruvkusarna» de icke minst fruktade. Det var ett par knivbeväpnade sådana, vilka spelade bovrollen i den historia, som här följer, och som kan hava sitt särskilda intresse, emedan den förde med sig en genomgripande omdaning inom skolstadens polisväsen med påföljd att de stora slagsmålen tid snart var förbi.

Det var under vintern 1895—96. Stora bataljer levererades nästan dagligen. Och poliser syntes aldrig till, ingrepo i varje fall icke. Stadsfiskalen blåste visst horn, om vi icke missminna oss, och torde även haft andra för ämbetet främmande intressen. Och polismakten för övrigt sökte sig helst tjänsteuppgifter inom hus. En tid av tämligen otyglad frihet alltså.

Läroverket ägde då i de högre klasserna en god uppsättning gymnaster med hårda nävar, varför några segrar knappast stodo att vinna mot skolpojkarne, då dessa strömmade till eller från de ordinarie lektionerna eller uppträdde i samlad trupp vid utmaningar till regelrätt drabbning. Då började guerillakriget.

Skolans fiender lade sig i försåt för de klasser, som hade någon eftermiddagslektion, synnerligast för småpojarna.

En afton satt nedskrivaren härav vid sina läxor, då tramp som av en flyende här hördes från torget och gatan utanför. Om en stund störtade in i rummet ett par småpojkar, som delade det högt aktade skolhemmet och följaktligen även de stodo under rektorns målsmanskap. De berättade följande:

Vid slutad teckningslektion hade klassen anfallits av »gruvkusar» och av dessa drivits i vild flykt längs gatorna och in på en gård i närheten av ån, där då familjen Nordquist hade sitt skolhem. Där hade pojarna hållits belägrade, tills de funnit på utvägen att över ett plank taga sig in på granntomten och därifrån sedan ut på den andra gatan. Flykten hade emellertid upptäckts, och de blevo på nytt eftersatta. Sedan hade den vilda jakten fortsatts in på »vår» gård, vars stora, nu väl stängda inkörsport tillsvidare lämnade möjlighet till återhämtning.

Nå, undertecknad var ju bara i 6:11, men redan stor som en utvuxen karl och dessutom stark och modig — åtminstone i egna ögon. Jag skulle reda upp situationen åt småpojarna.

Så gick jag med ner, och till småpojarnas förfäran öppnade jag den stora porten och uppmanade de belägrande att ge sig iväg och låta smågrabbarna i fred få gå hem. Jag fick till svar att ge mig iväg själv, medan jag hade rocken hel, vilket jag uppfattade som löst hot och demonstrerade mot genom att gå ut på gatan i riktning mot flocken. Då passade någon på att gå bakom min rygg och slå igen porten. Så trängdes jag över gatan, varvid jag var förtänksam nog att ställa mig mot väggen för att hava ryggen fri. Till min överraskning fann jag mig stå ensam bland fiender, vilka nästan alla voro av min egen storlek, många åtskilligt grövre och de flesta säkert äldre. Läget var ej särskilt angenämt. Det blev heller ingen tid att meditera över detsamma. En vild sälle rusade blint fram med den våldsammaste fart. Han möttes med en kraftig stöt för bröstet och tumlade i rännstenen. En annan följde efter och i lyktskenet syntes en kniv blänka. Stöten parerades och tog i vänstra handen, som ännu bevarar ärr efter den lyckade paraden. Det sved till, och blodet rann. I blinken sneddade jag över gatan till lyktan i torghörnet, dels för att se bättre, dels — måhända — för att vara på samma sida som porten och därifrån ev. kommande förstärkning. Nu följde omedelbart ett par nya anfall, det senare av två samtidigt, varvid jag icke hann parera utan kände en kraftig stöt med domnande efterverkan i ena sidan av bröstet. Då hopen trängde på och ingen hjälp kom, flydde jag längs torgsidan, i förhoppning att kunna komma in genom porten i planket där. Till all lycka stod porten öppen. Jag slank in och hörde därvid en vild jakt efter mig. Men innan jag hunnit draga igen porten trängde sig ett par av de mindre gossarna från samma hem efter.

De hade blivit ängsliga för mitt öde och följt efter ut på gatan, just som jag tog till flykten. Sedan hade jakten gällt dem. Den ena hade under jakten blivit naggad i ryggen, påstod han. Vi undersökte honom, och då befanns det, att hans tjocka överrock var uppskuren med flera jack längs hela ryggpärtiet; men längre in hade snitten icke tagit.

Vi gingo in i förstugan för att överlägga med de övriga, vilka stodo rådvilla där och på gården utanför. Jag var andfådd och kände mig varm och fuktig, varför jag knäppte upp kavajen och västen. Så fuktigt det kändes på tröjan innanför! Jag såg ned. Den var blodröd. Detta var således resultatet av stöten i bröstet. Den kanalen hade kniv, han också. Såret på handen hade jag nästan glömt. Nå, det här kunde ju inte vara farligare. Jag hade ju slagits och sprungit trots blesyrerna. Men det var nog ändå bäst att gå upp och sköta om sig. Så förständigades kamraterna att utan uppseende be tanterna om litet varmt vatten till mitt rum.

Men jag hade inte väl börjat kläda av mig, så uppenbarade sig den stränge rektorn(!) och de båda förskrämda moderligt ömma tanterna med skålar, flaskor och bomull m. m. Pojkarna hade naturligtvis inte kunnat hålla mun. Och rektorn hade råkat vara på inspektion. Det här var just en skön historia!

Kanske var det ändå bäst så. Rektorn försvann några ögonblick. Han lär hava tillkallat doktor samt satt polisen i rörelse. Så kom han igen och gjorde några frågor, medan tanterna tvättade av såret. Vänstra bröstvärtan var kluven, och det pep och bubbade i hålet efter kniven. Så kom doktorn och såg allvarlig ut, men lugnade sig sedan han lyssnat på hjärtat. Kniven hade gått in i lungan, och jag andades delvis genom denna nyuppskurna strupe. Möjligen var också hjärtsäcken sårad, men troligen och lyckligtvis inte hjärtat självt.

Så blev det att ligga till sängs några dagar. Därunder fick jag läsa, att en lovande skolynglings liv tagits av knivbeväpnade lymlar. Kanske kände jag mig mera smickrad än skrämmd. — Efterhand kom det i dagen, att kniven, en ganska slö, i spetsen litet avtrubbad slidkniv, hittats på gatan, att dess ägare blivit funnen, liksom också ägaren till den kniv, med vilken kamratens ytterrock blivit uppsprättad.

Sedan man väl blivit frisk, var det att inställa sig på polisförhör och snart efteråt hölls rättegång med förbrytarna. Rektorn uppträdde såsom målsägare å mina och skolans vägnar. Han var hård och sträv. Med sådan myndighet och skärpa har jag aldrig förr hört honom uppträda, icke heller senare. Det var inte bara de vilseförda och kanske försummade ynglingarna han satte åt. Dem ville han hava näpsta huvudsakligast till varnagel för andra. Men det var säkerheten till liv och lem i samhället, som syntes honom lämna mycket övrigt att önska. Och han underlät icke

att uttala sin tanke om varest skulden därtill vore att söka. Det blev en het ordduell framför domarbordet mellan målsägaren och allmänna åklagaren, vilken senare inte kunde anse sig böra stå där såsom en anklagad. Domaren fick träda emellan med uppmaning att hålla brottmålssaken avgränsad för sig och med hänvisning till annat forum för anmärkningar mot ordningsmakten. Rektorn ville dock framhålla och få till protokollet förda de bristfälligheter i fråga om polistjänstens ordnande, vilka inneburo förklaringen till att sådant kunnat inträffa mitt i staden så pass tidigt på eftermiddagen, helst som oordningen, larmet och slagsmålen måste hava fortgått någon timme, redan då den tragiska händelsen timade.

De skyldige, vilka befunno sig strax nedom gränsen för straffbarhet, fingo några månaders tvångsuppfostran. Själv var jag närmast böjd att tycka synd om dem och hade svårt förstå den vikt, som lades vid den i det hela rätt alldagliga historien. — Ordningen i staden blev emellertid snabbt förbättrad; detta var kanske också det huvudsakliga syftet hos den godhjärtade men strängt ordningsälskande gamle skolrektorn. *Salakalle.*

S K O L H I S T O R I E R.

Lektor B. var under en lång tid landstingsman och intog i sådan egenskap en med åren alltmera framträdande ställning. Därigenom kom han även att ifrågasättas såsom ledamot av första kammaren. Elaka människor (= eleverna) påstodo dock, att han vid valtillfällena regelbundet erhöll en röst allenast — hans egen. B. själv hade dock en högre tanke om sina politiska möjligheter, vilket alltid i givet sammanhang kom till synes under det till historieundervisningen anslutna ämnet statskunskap. Huru många årskurser hava icke med väl dold munterhet lyssnat till följ. förklaring, då riksdagens första kammare varit under behandling:

Jag skall nämbeligen säga eder, att även jag skulle nämbeligen hava setat såsom riksdagsman i riksdagens första kammare, skall jag nämbeligen säga eder, om icke den girigbuken Steffenburg i grund förstört min kandidatur, så att jag, nämbeligen, skäms — att visa mig såsom en hund på gatan

* *

Lektor B.: »Det förhöll sig ju nämbeligen så, ska' jag nämbeligen säga eder, att den store Napoleon föddes på ön Corsica under båda sina föräldrars frånvaro. . .»

Klassen (förvånad): »Nä-ä?»

Lektor B.: »Jaså, har man inte omtalat detta för eder? Ni ska' se där, ska' jag nämbeligen säga eder, att inte alla lärare preparera läxorna så grundligt som — just jag».

